

AF
LISBETH
PRÆSTEGAARD
GRAFISK KONSERVATOR,
BEVARINGSCENTER NORD

Konservering af “Soldatenfreund” lommebog fra jagerflyet i Birkelse Mose

Straks efter at Nordjyllands Historiske Museum blev bekendt med, at der var fundet et fly fra 2. Verdenskrig i Birkelse Mose, blev Bevaringscenter Nord inddraget i arbejdet med fundhåndtering af især tekstiler, læder og papir. I det iltfattige, våde og kolde blåler i mosen var tiden så at sige gået i stå, og selvom uniform og ejendele var forrevne og deforme efter styrtet, var de i forbløffende god stand. Ved optagelsen fra mosen gik nedbrydningsprocessen dog straks i gang, og der var risiko for, at genstandene i løbet af få dage kunne blive ødelagt af mikroorganismer. Pilotens identitet skulle fastslås hurtigst muligt, så både de danske og tyske instanser kunne underrettes, og pilotens navn offentliggøres. Tekstiler og papir var våde, forvredne, og fyldt med mudder og diesel. Opgaven var derfor at rense, skylle, tørre og udrette pilotens uniform og personlige ejendele, så de kunne blive undersøgt og bevaret, og forhåbentlig afsløre identiteten på piloten. De første dage forløb med mange besøg af journalister og TV-hold, som alle ventede spændt på at høre nyt. Museumsinspektør Torben Sarauw fra Nordjylland Historiske Museum var tilstede og håndterede pressen, mens konservatorerne kunne koncentrere sig om arbejdet med konserveringen.

Bevaringscenter Nord konserverede mange genstande fra flyet. Her er vist processen med konservering af pilothåndbogen

“Soldatenfreund”, som spillede en vigtig rolle i identificeringen og forståelsen af den tyske pilot og hans skæbne.

Ved optagning af flyet var emner, som lignede tekstil eller papir, blevet lagt i poser og derefter frosset. Dette standsede midlertidigt nedbrydningen.

Denne frosne og mudrede klump lignede ved første øjekast en salmebog eller lommebibel, og man formodede piloten havde skrevet sit navn i den. Bogen blev langsomt tøet op og rettet ud.

Papir nedbrydes normalt meget hurtigt i vandigt miljø, men her i den kolde og iltfattige mose var papiret bevaret, på trods af opholdet i mosen i over 70 år. Med en spatel blev siderne løftet enkeltvis, og filterpapir blev lagt imellem siderne for at tørre bogen. Efterhånden som siderne tørrede, blev skrift og tryk mere tydeligt, og man kunne se der var tale om en lommebog for piloter, ”Soldatenfreund 1944”.

Foto Bevaringscenter Nord

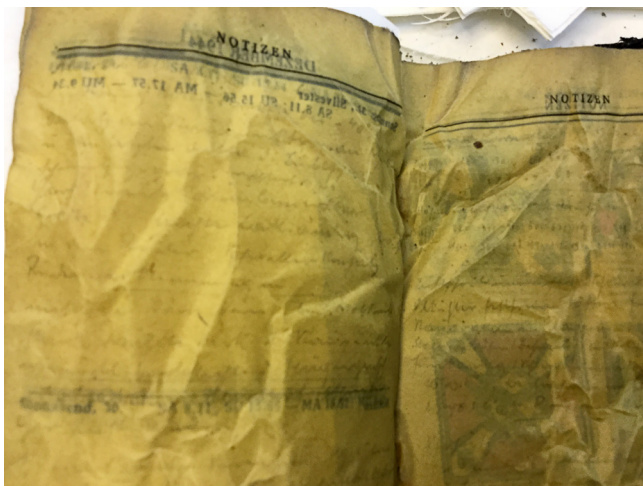

Foto Bevaringscenter Nord

Lommebogen indeholdt et kalenderafsnit, med noter skrevet med blyant. Graft er holdbart, selv i vandigt miljø, så notaterne kunne læses, efterhånden som papiret tørrede op. Blæk derimod ville være flydt ud og blevet ulæseligt.

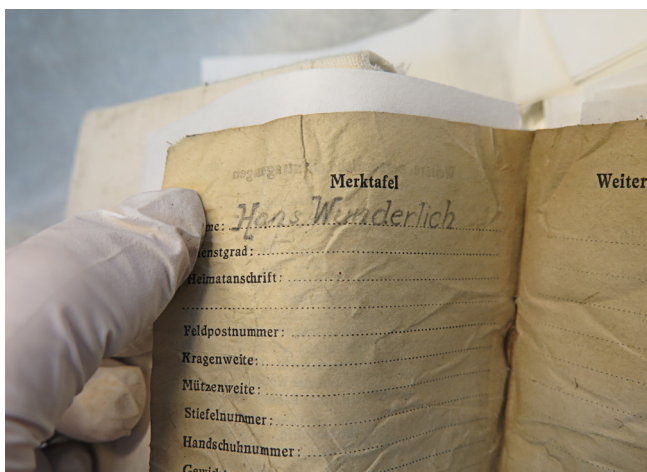

Foto Bevaringscenter Nord

Pilotens navn dukkede endelig op på de forreste sider i bogen. Papiret var meget velbevaret, og havde beholdt sin oprindelige farve og styrke, på trods af de mange år i mosen.

Bogen skulle tørre hurtigt, da det sorte papirbind på ydersiden var ved at gå i opløsning. Bogen var hæftet med metalklam-

Foto Bevaringscenter Nord

mer, som hurtigt kunne ruste væk. Papirbindet var tykt, så det tog flere dage at fjerne fugten.

Efter tørring blev bogen limet i ryggen for at holde bogblokken sammen. Bogen skulle kunne holde til at blive studeret, når den sirlige håndskrift i kalenderafsnittet skulle tydes.

Foto Bevaringscenter Nord

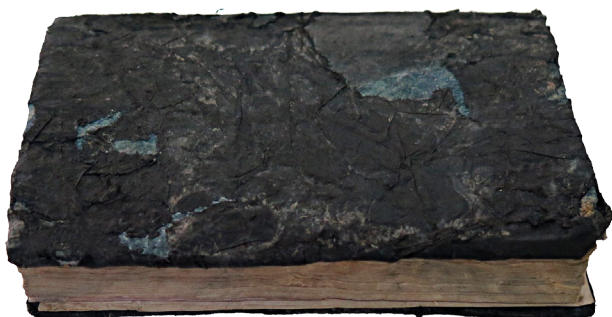

Foto Bevaringscenter Nord

Papirbindet blev formet og presset til den oprindelige form. Den ødelagte overflade blev nænsomt restaureret med indfarvet japanpapir.

Foto Bevaringscenter Nord

“Soldatenfreund” lommebogen var nu i næsten samme gode stand som den dag i 1944, hvor piloten mødte sit tragiske endeligt i Birkelse Mose.

*Daniel Rom Kristiansen på jagt efter
det forsvundne fly med metaldetektor.
(Foto: Klaus Kristiansen)*